

Nicat CƏFƏROV,
Bakı Dövlət Universitetinin
“Beynəlxalq xüsusi hüquq”
kafedrasının doktorantı

AVROPA İTTİFAQINDA AZAD TİCARƏT ZONALARININ HÜQUQİ TƏNZİMLƏNMƏSİNİN XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Açar sözlər: Azad ticarət zonası, Avropa İttifaqı, vergi güzəştləri, Avropa Komissiyası, rəqabət hüququ.

Key words: Free trade zone, European Union, tax incentives, European Commission, competition law.

Ключевые слова: зона свободной торговли, Европейский союз, налоговые льготы, Европейская комиссия, конкурентное право.

Avropa İttifaqının (Aİ) azad zonaları dövlət orqanlarının regionda öz biznes fəaliyyətlərini həyata keçirən şirkətlər üçün bir sıra “ad hoc” təşviqlər tətbiq etmək qərarına gəldiyi coğrafi ərazilərdən ibarətdir. Nəticədə, bu zonalar tez-tez yerləşdiyi bölgələr və bir çox hallarda da bütün ölkə üçün “böyümə qütblərinə” çevrilir. Təşviqlər müxtəlif formalarda, o cümlədən gömrük razılaşmaları üzrə azadolmalar və vergi güzəştləri formasında ola bilər. Bununla belə, azad zonalarda mövcud olan xüsusi vergi rejimləri onların Aİ-nin dövlət yardımı qaydalarına və ümumi bazar prinsiplərinə uyğunluğunu yoxlamaq üçün Avropa Komissiyasının diqqətlə yoxlanmasına məruz qalır. Bu kontekstdə ümumi bazar daxilində rəqabətin pozulmasının qarşısını almaq üçün Aİ-nin azad zonaları ilə bağlı tənzimləmə problemlərinin müzakirəsi və bu zonalarda Üzv Dövlətlərin təklif etdiyi vergi güzəştləri məsələsinə xüsusi diqqət yetirilməsi vacibdir.

Aİ-də “azad zonalar” “İttifaqın gömrük ərazisi daxilində qeyri-üzv dövlətlərin mallarının idxal rüsumları, digər rüsumlar (yəni vergilər) və kommersiya siyasəti tədbirləri olmadan idxal oluna

biləcəyi qapalı ərazilər” kimi müəyyən edilir. [4] Bununla belə, bu azad zonalarda daha liberal ticarət qaydalarının tətbiq edilməsi özlüyündə əsas məqsəd deyil. Bu tədbirlər həyata keçirildiyi bölgənin iqtisadi və sosial inkişafına kömək etmək məqsədi daşıyır. [8] Bu məqsədlə gömrük tənzimləmələri ilə bağlı güzəştlərdən əlavə, azad zonalarda dövlət orqanları tərəfindən bir çox digər təşviqlər, o cümlədən vergidən azadolmalar, sadələşdirilmiş inzibati prosedurlar, sadələşdirilmiş gömrük qaydaları və infrastrukturun təmin edilməsi kimi bir çox digər tədbirlər həyata keçirilir [8; s 2]. Aİ-də bir çox Üzv Dövlətlərin ərazisində azad ticarət zonaları daxil olmaqla azad zonalar mövcuddur. Məsələn, 1959-cu ildə İrlandiyada yaradılmış Şennon azad zonası, 1980-ci ildə Portuqaliyada yaradılmış Madeyra azad zonası, Polşada fəaliyyət göstərən on dörd azad zona və s.

Bir qayda olaraq, Üzv Dövlətlər özlərinin gömrük ərazisinin bir hissəsini azad zona kimi təyin etməkdə sərbəstdirlər, lakin bu zonalar əvvəlcədən təsdiq üçün Avropa Komissiyasına bildirilməlidir. Beləliklə, Aİ-də azad zonanın yaradılması Üzv dövlətlər tərəfindən diqqətli planlaşdırma tələb edir, çünki bu sahədə ən vacib aspektlərdən biri Aİ-nin qanunvericilik bazasına riayət etmək öhdəliyidir. Azad zonaların yaradılması qərarının arxasında duran səbəblər çoxsaylıdır və bu zonalar bütün mümkün regional problemlərə cavab verməyə də, Üzv Dövlətlərin inkişaf etməmiş regionlarında iqtisadi və sosial şəraitin yaxşılaşdırılmasında uğurlu ola bilər. Azad iqtisadi zonaların uğurunun göstəriciləri kimi müvafiq bölgədə daha yüksək sənaye istehsalı, artan məşğulluq səviyyəsi və yerli əhali gəlir əldə etmək imkanları

nəzərdə tutula bilər. Bununla belə, azad zonalarda xüsusi iqtisadi siyasətin həyata keçirilməsi bir sıra məhdudiyyətlərə və Aİ institutlarının davamlı tənzimləyici nəzarətinə məruz qalır. Yoxsulluğun azaldılması Avropanın müxtəlif regionlarında hələ də prioritet məsələ olsa da, Avropa səviyəsində uzunmüddətli perspektivdə bu problemin həlli üçün hansı müdaxilələrin və siyasətlərin daha uğurlu olacağına dair konsensus yoxdur.

Bundan əlavə, Aİ-nin özünəməxsus idarəetmə sistemi və tənzimləyici bazası Üzv Dövlətlərdə azad zonaların növü, sayı və müddəti ilə bağlı əlavə məhdudiyyətlər yaradır. Maddi nöqteyi-nəzərdən Aİ və milli hüquqi mənbələr arasında qarşılıqlı əlaqəni nəzərdən qaçıрмаq olmaz. Bu, əsasən, Aİ Sazişində nəzərdə tutulmuş ilkin və ikinci dərəcəli hüquqi mənbələr sisteminə və onların Aİ qanunvericiliyinin birbaşa təsiri və üstünlüyünə dair məlum doktrinalar əsasında milli qanunla əlaqəsinə aiddir. Prosesual nöqteyi-nəzərdən, Aİ-nin hüquqstrukturunu şaquli şəkildə inteqrasiya olunub. Müxtəlif hüquqi funksiyalar Aİ və milli səviyyə arasında bölüşdürülür. Müvafiq olaraq, həm Aİ məhkəmələrindən, həm də milli məhkəmə orqanlarından öz yurisdiksiyalarında Aİ hüquqi prinsiplərinin Üzv Dövlətlər arasında ahəngdar şəkildə şərhini və tətbiqini təmin etmələri tələb olunur. Aİ-də üzv dövlətlər arasında hüquqi və iqtisadi münasibətlərin xüsusi olaraq tənzimlənməsinin səbəbi budur. Bunun nəticəsində də, həmin ümumi qanunvericilik bazası və daha ümumən, Aİ-nin qanunvericilik prosesinin özü Üzv Dövlətlərin iqtisadi suverenliyini, ən azı, müəyyən sahələrdə məhdudlaşdırır.

Həmçinin, digər yurisdiksiyalardakı vəziyyətlə müqayisədə, Aİ-də azad zonaların mövcudluğu və fəaliyyəti ilə bağlı şəffaflıq məsələləri Aİ sisteminin konstitusional əsaslarına toxunur. Qeyd etmək lazımdır ki, Aİ səlahiyyətlərinin hüdudları səlahiyyət ötürmə prinsipi ilə, onlardan istifadə isə subsidiarlıq və proporsionallıq prinsipləri ilə tənzimlənir [7]. Səlahiyyət ötürmə prinsipinə əsasən, Aİ orqanları yalnız Sazişlərdə müəyyən edilmiş məqsədlərə nail olmaq üçün Üzv Dövlətlərin onlara verdiyi səlahiyyətlər çərçivəsində fəaliyyət göstərə bilər. Sazişlərdə onlara verilməyən səlahiyyətlər Üzv Dövlətlərdə qalır.

Eyni zamanda, Aİ Sazişində açıq şəkildə qeyd olunur: “Səmimi əməkdaşlıq prinsipinə əsasən, İttifaq və Üzv Dövlətlər tam qarşılıqlı hörmətlə, Sazişlərdən irəli gələn vəzifələrin yerinə yetirilməsi üçün bir-birinə kömək edəcəklər.” Bu öhdəlik ikitərəflidir. Bir tərəfdən, Üzv Dövlətlər Aİ Sazişindən irəli gələn və ya Aİ orqanlarının aktlarından yaranan öhdəliklərin yerinə yetirilməsini təmin etmək üçün ümumi və ya xüsusi tədbirlər görməlidirlər. Digər tərəfdən, Üzv Dövlətlər Aİ vəzifələrinin yerinə yetirilməsinə kömək etməli və Aİ məqsədlərinə çatmaq üçün təhlükə yarada biləcək hər hansı tədbirdən çəkinməlidirlər. İnstitusional nöqteyi-nəzərdən, Avropa Komissiyası Aİ çərçivəsində sazişlərə riayət edilməsinə nəzarət edir və bu rolda üzv dövlətlərin qanunvericiliyinin seçilmiş sahələrdə Aİ qanunvericiliyinə uyğunluğunu təmin etməli və yoxlamalıdır. Bununla belə, azad zonalar mahiyyət etibarilə normal Aİ hüquq rejimindən bir sıra istisnalar verilmiş xüsusi ərazilərdir. Müvafiq olaraq, bu sahələrin xüsusi hüquqi statusu ümumi bazarda asimmetriyaların və disbalansların yaranmasının qarşısını almaq üçün Avropa Komissiyası üçün əlavə tənzimləmə söylərini də tələb edir. Bu kontekstdə şəffaflıq mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Belə ki, azad iqtisadi zonalar təkəcə qanuni biznesi cəlb etmir, həm də qeyri-qanuni fəaliyyətlərin həyata keçirilməsi üçün imkanlar təklif edə bilər. Həmçinin, maliyyə xidmətləri və vergi güzəştlərinə gəldikdə, bu zonalar ofşor yurisdiksiyalar kimi fəaliyyət göstərə bilər. Bu baxımdan, azad zonaların fəaliyyətində və nəzarətində şəffaflığın olmaması Aİ-nin idarəetmə sisteminin etibarını və öz növbəsində sabitliyini sarsıtmaq potensialına malikdir ki, bu da mahiyyət etibarilə qarşılıqlı öhdəliklərə riayət edilməsindən asılıdır. Buna görə də Üzv Dövlətlər tərəfindən azad zonalarda tətbiq edilən istisnalar obyektiv meyarlar əsasında əsaslandırılmalıdır.

Azad zonalarda daha əlverişli gömrük tənzimləmələri ilə yanaşı, güzəştlər və təşviqlər müxtəlif formalarda ola bilər. Bununla belə, son illərdə Aİ qurumlarının xüsusi diqqəti bu sahələrdə Üzv Dövlətlər tərəfindən tətbiq edilən vergi güzəştlərinə yönəlmişdir.[3] Azad zonalarda mövcud olan vergi güzəştləri konkret regionu potensial inves-

torlar üçün daha cəlbedici etmək məqsədi daşıyır, lakin eyni zamanda, onlar sağlam rəqabətə zərər vura və nəticədə Aİ-nin ümumi bazarının normal fəaliyyətinə mənfi təsir göstərə bilərlər. Aİ-də milli vergi güzəştlərinin Aİ Dövlət yardımı qaydalarına tabe olmasının əsas səbəbi budur. Məsələn, azad zonanın əsas xüsusiyyətləri müəyyənləşdirildikdən sonra milli qurumlar Aİ Sazişinə əsasən dövlət yardımı qanunvericiliyinə uyğunluğa qiymətləndirmək üçün Avropa Komissiyasına məlumat verməlidirlər. Avropa Komissiyası açıq şəkildə etiraf edir ki, regional dövlət yardımı bir çox Üzv Dövlətlərdə regional inkişafı təşviq etmək üçün əsas alətdir. Bununla belə, regional inkişaf sahəsində dövlət yardımına nəzarətin əsas məqsədi regional yardıma imkan vermək olsa da, eyni zamanda, Komissiya “xüsusən subsidiya yarışlarının qarşısını almaqla Üzv Dövlətlər arasında bərabər oyun sahəsi yaratmaq” məqsədi güdür. Üzv dövlətlər öz fiskal siyasətlərinin formalaşdırılmasında böyük azadlığa malikdirlər, lakin vergi güzəştləri Dövlət yardımı ilə sıx bağlıdır və buna görə də, Aİ qanunvericiliyinə əsasən, onlar avtomatik olaraq qanuni qüvvəyə minmir. Dövlət orqanları tərəfindən azad zonalarda vergi güzəştlərinin mövcudluğunu əsaslandırmaq üçün müvafiq hüquqi və iqtisadi arqumentlər istənilən halda irəli sürülə bilər, çünki Aİ-nin dövlət yardımı rejimini tənzimləyən prinsiplər, əsaslı milli maraqlara əsaslanma bilər. Bununla belə, vergi güzəştlərinə qarşı mütləq qadağa olmasa da, bu tədbirlərin faktiki məzmunu, funksiyası və fəaliyyət göstərmə müddəti həmişə Avropa Komissiyasının güzəştlərin verilməsi prosesində ilkin qiymətləndirməsindən asılıdır. Bu baxımdan, Aİ-nin hüquqi bazası Aİ qərarvericilərinin Aİ-nin çoxsaylı məqsəd və siyasətlərini Üzv Dövlətlərin məqsədləri ilə balanslaşdırmağa cəhd edir. Bununla belə, Aİ Sazişi Aİ qurumları tərəfindən Üzv Dövlətlərin əsas funksiyalarına hörmət edilməsi prinsipini vurğulasa da, Aİ-nin fəaliyyətinin əhatə dairəsinin genişlənməsi Aİ-də müxtəlif idarəetmə səviyyələri arasında gərginliyi və sürtüşmələri tədricən artırmışdır [6; s. 365].

Dövlət tərəfindən görülən hər hansı tədbirin Dövlət yardımı kimi qiymətləndirilməsi onun Saziş qaydalarına uyğunluğunun qiymətləndirilmə-

sindən və onun bazara potensial müsbət təsirlərinin təhlilindən əvvəl həyata keçirilir. Avropa İttifaqının Fəaliyyəti haqqında Sazişin 107-ci maddəsi (Dövlət yardımı sahəsində Sazişin əsas müddəası) qadağan olunmuş tədbirlərin siyahısını vermir. Maddədə sadəcə olaraq deyilir: “Üzv dövlət tərəfindən və ya dövlət resursları vasitəsilə hər hansı formada verilmiş və müəyyən müəssisələrə və ya müəyyən malların istehsalına üstünlük verməklə rəqabəti pozan və ya pozmaq təhlükəsi yaradan hər hansı yardım, Üzv Dövlətlər arasında ticarətə təsir etdiyi dərəcədə daxili bazarla uyğun gəlmir.” Buradan belə çıxır ki, dövlət yardımı anlayışı son dərəcə genişdir və nəticədə o, Aİ institutları tərəfindən çoxtərəfli şərhə imkan verir. Bundan əlavə, Avropa Ədalət Məhkəməsi öz presedent hüququnda aydınlaşdırmışdır ki, yardım kimi təsnifat Sazişin 107-ci maddəsində göstərilən bütün şərtlərin yerinə yetirilməsini tələb edir. “Altmark” işində Məhkəmə qərarında belə qeyd edilir: “Birincisi, dövlət tərəfindən və ya dövlət resursları vasitəsilə müdaxilə olmalıdır. İkincisi, müdaxilə Üzv Dövlətlər arasında ticarətə təsir göstərməlidir. Üçüncüsü, o, təşviqi alana üstünlük verməlidir. Dördüncüsü, o, rəqabəti pozmalı və ya pozmaq təhlükəsi yaratmalıdır.” [2; s. 75] Beləliklə, əgər dövlət təşviqi bütün bu dörd şərtə cavab verirsə, o, yardım kimi təsnif edilir və 107-ci maddənin 2-ci və 3-cü bəndində sadalanan istisnalar istisna olmaqla, avtomatik olaraq ümumi bazara uyğun gəlmir. Ümumilikdə, Aİ Sazişində nəzərdə tutulan və Avropa Ədalət Məhkəməsinin hüquq təcrübəsində işlənmiş dövlət yardımının tərifinə üzv dövlətin hər hansı birbaşa müdaxiləsi və ya ictimai resursların ötürülməsinin mövcud olduğu hər bir müdaxilə daxildir [1; s. 51]. Vergi təşviqləri formasında dövlət yardımı məsələsinə gəldikdə qeyd etmək lazımdır ki, Aİ-nin dövlət yardımı ilə bağlı qaydaları hətta Aİ Sazişində heç bir açıq müddəə nəzərdə tutulmadığı hallarda belə bütün ictimai tədbirləri hədəfləyir. Müvafiq olaraq, dövlət yardımı qaydaları birbaşa vergitutma sahəsində də tətbiq edilir, baxmayaraq ki, Aİ səviyyəsində milli vergi tədbirlərini tənzimləmək üçün ümumi səlahiyyətlər mövcud deyil. Bununla əlaqədar olaraq, Avropa Ədalət Məhkəməsi öz presedent hüququnda qeyd edir ki,

ehtiyatda olan səlahiyyətlərini həyata keçirərkən, Üzv Dövlətlər Aİ Sazişləri ilə onların üzərinə qoyulmuş öhdəlikdən yalnız Sazişlərin özlərində müəyyən edilmiş şərtlərlə kənara çıxma bilirlər. Bundan əlavə, Sazişin müddəalarına zidd olaraq bir dövlət tərəfindən həyata keçirilən birtərəfli hərəkət və ya tədbir halında, Aİ institutlarının ən qısa zamanda müdaxiləsi ümumi bazarın düzgün işləməsi üçün əsas tələblərə cavab verir. Aİ Sazişində subsidiya və ya yardım anlayışının açıq tərifi yoxdur. Subsidiya, ümumiyyətlə, alıcı və ya istehlakçı tərəfindən mal və ya xidmətlər üçün ödənilmiş haqdan başqa müəssisənin (və ya müəssisələr qrupunun) dəstəyi üçün edilən hər hansı bir ödəniş kimi müəyyən edilir. Yardım oxşar anlayışdır, lakin burada onun məqsədi vurğulanır və o, adətən kənar yardım olmadan əldə edilə bilməyən xüsusi məqsəd üçün nəzərdə tutulmuş olur. Bundan əlavə, dövlət yardımı ilə bağlı ilkin pre-sedent hüququnda Avropa Ədalət Məhkəməsi bunları qeyd edir: “Yardım anlayışı subsidiya anlayışından daha genişdir, çünki o, təkcə subsidiyaların özləri kimi müsbət faydaları deyil, həm də müxtəlif formalarda adətən müəssisənin büdcəsində nəzərə alınan ödənişləri yüngülləşdirən müdaxilələri əhatə edir”. Beləliklə, Aİ-nin dövlət yardımı ilə bağlı qaydalarının əhatə dairəsi Ümumdünya Ticarət Təşkilatının (ÜTT) subsidiyalarla bağlı qaydalarından daha genişdir. Məsələn, ÜTT qaydalarına əsasən, fundamental prinsip ondan ibarətdir ki, subsidiyalar adətən qanunidir, Aİ qaydalarına görə isə subsidiyalar əksərən qeyri-qanuni hesab olunur. Üstəlik, ÜTT qaydaları subsidiyaları yalnız maliyyə yardımı hesab edir, halbuki Aİ rejimi maliyyə yardımı olub-olmamasından asılı olmayaraq hər hansı formada yardımı qadağan edir. Nəticədə, digər yurisdiksiyalardakı dövlət orqanları ilə müqayisədə Aİ Üzv Dövlətlərinin bazara müdaxilə ehtimalı əhəmiyyətli dərəcədə azalır. Bu baxımdan, Aİ-nin Üzv Dövlətləri milli fiskal və sosial siyasətləri formalaşdırarkən və həyata keçirərkən, əhəmiyyətli dərəcədə daha sərt qaydalar toplusuna uyğunluğu nəzərə almalıdırlar.

Avropa İttifaqında azad zonaların fəaliyyətinin hüquqi tənzimlənməsi ilə bağlı məsələ xüsusilə İttifaqın Mərkəzi Avropa ölkələrinin qoşulması

ilə genişləndiyi illərdə daha da aktuallaşdı [5; s. 181]. Polşa kimi ölkələrdə milli dövlət yardımı siyasətinin əhəmiyyətli hissəsini təşkil edən geniş azad zonalar sisteminin mövcudluğu onların Aİ standartlarına uyğunlaşması yolunda əlavə çətinliklər yaratmışdı. Daha dəqiq desək, bu azad zonalar datətəbiq edilən fiskal tədbirlər şəklində dövlət yardımı Aİ institutları tərəfindən qoşulma halında ümumi bazarda ədalətli rəqabətin qorunmasına ciddi maneə kimi görülürdü. Bununla belə, Aİ tələblərinə uyğunlaşdırıldıqdan sonra Polşada və digər Mərkəzi Avropa ölkələrində azad zonalar təkcə müvafiq sahələrin deyil, həm də bütövlükdə milli iqtisadiyyatın inkişafına müsbət töhfə vermiş kimi görünməyə başladı. Bu baxımdan, azad zonalar onların tərkibində fəaliyyət göstərən müəssisələrin rəqabət qabiliyyətinin artırılmasında, birbaşa investisiyaların cəlb edilməsində, ixracın artırılmasında və işsizliyin azaldılmasında uğurlu olduqlarını sübut ediblər. Baxmayaraq ki, Aİ institutları tez-tez azad iqtisadi zonalarda mövcud olan spesifik fiskal tədbirlərin ümumi bazara potensial zərərli təsirləri ilə bağlı ciddi narahatlıqlarını ifadə etsələr də, eyni zamanda, onların regional inkişafa potensial töhfələrini etiraf ediblər.

Azad zonalarda vergi tədbirlərinin tətbiqinə Avropa Komissiyasının tənqidi münasibətini başa düşmək üçün nəzərə alınmalı olan aspektlərdən biri də bu sahələrdə fəaliyyət göstərən sahibkarların fəaliyyətinə nəzarətin şəffaflığı və effektivliyinə aiddir. Dövlət orqanları tərəfindən azad zonalarda investirlərə verilən vergi güzəştləri daim monitoring edilməli və audit prosesinə məruz qalmalıdır. Bundan əlavə, azad zonaların xüsusi xüsusiyyətlərinə görə müvafiq nəzarət orqanlarına ölkənin digər yerlərində fəaliyyət göstərən bizneslərə nəzarət etmək üçün mövcud olanlardan daha geniş yoxlama səlahiyyətləri verilir. Məsələn, dövlət yardımı tətbiq edildikdə, Üzv Dövlətlərdən azad zonadakı bütün biznes fəaliyyəti haqqında Avropa Komissiyasına hesabat vermələri tələb olunur. Azad zonaların yaradılmasının əsas səbəbi yoxsul rayonların iqtisadi və sosial inkişafına dəstək verməkdir. Bununla belə, Aİ qərarverici orqanları tərəfindən tez-tez səsləndirilən fikirlərdən biri də budur ki, bəzən azad

zonalar həqiqətən ehtiyac duyulan yerlərdə deyil, daha çox yerli hakimiyyət orqanlarının milli səviyyədə siyasi təsir imkanlarından istifadə edərək bildiyi regionlarda fəaliyyət göstərir. [5; s. 200] Məsələn, Madeyra azad zonası ilə bağlı azad zonaların fəaliyyətində nəzarət və şəffaflıq məsələləri son vaxtlar ortaya çıxıb. Madeyra azad zonası 1980-ci ildə Portuqaliya Avropa Birliyinin üzvü olmadığı zaman yaradılıb. 1986-cı ildə ölkə Aİ-yə daxil oldu və bir il sonra Avropa Komissiyası ilk dəfə Madeyranın xüsusi vergi rejimini təsdiqlədi. Bununla belə, 2000-ci ildə Komissiya müəyyən etdi ki, vergidən azadolmalar şəklində verilən yardımın məbləği ildə 1 milyard avrodan çox olsa da, Madeyra Azad Ticarət Zonasında fəaliyyət göstərən təxminən 4000 şirkətin ümumi işçi sayı 1000 nəfəri keçməyib. Bununla əlaqədar olaraq, Komissiya belə qənaətə gəlib ki, dövlət yardımı şəklində verilən ictimai tədbirlər regional inkişafa heç bir təsirli töhfə verə bilməyib. Bu yaxınlarda Madeyradakı vəziyyət Aİ-nin digər institusional aktyorları arasında ciddi narahatlıqlar yaratmağa başladı. Bununla əlaqədar olaraq, Aİ-nin daha sərt tənzimləmə məqsədi ilə azad zonalarda vergi güzəştləri üçün daha sərt təlimatların verilməsi barədə düşünməyə başladığı bildirilib. AK-nin təklifinin rəhbər prinsipi belə görünür ki, azad zonalarda vergi güzəştləri real iqtisadi fəaliyyətin mövcudluğuna uyğun şəkildə verilməlidir.

Nəticə olaraq qeyd edə bilərik ki, dövlət orqanları tərəfindən azad zonalarda təklif olunan vergi güzəştləri Üzv Dövlətlər arasında rəqabəti poza bilər və buna görə də onlar Aİ-nin dövlət

yardımı qaydalarına riayət etməlidirlər. Aİ-də Avropa Komissiyası bu vergi təşviqlərinin Aİ-nin qanunvericilik bazasına uyğun olub-olmadığını qiymətləndirmək məqsədilə nəzərdən keçirmək üçün müstəsna səlahiyyətə malikdir. Bununla belə, milli fiskal siyasət və siyasi hakimiyyət bir-biri ilə sıx bağlıdır. Dövlət orqanları tərəfindən müxtəlif vergi rejimlərinin tətbiq edilməsi milli səviyyədə siyasi, iqtisadi və sosial kontekst və prioritetlərlə bağlı bir sıra siyasi mülahizələrdən asılıdır.

Bundan əlavə, dünyanın digər yurisdiksiyalarındakı vəziyyətlə müqayisədə, Aİ-də azad zonaların fəaliyyəti ilə bağlı şəffaflıq məsələləri konstitusion əhəmiyyət kəsb edir. Vergi güzəştləri ilə azad zonaların fəaliyyətində və nəzarətində şəffaflığın olmaması, bütün Üzv Dövlətlər tərəfindən qarşılıqlı öhdəliklərə hörmətə əsaslanan Aİ-nin çoxsəviyyəli idarəetmə sisteminin sabitliyinə xələl gətirir. Bu, çox həssas məsələdir, çünki bu vəziyyət Aİ-nin institusional dialoqunda və nəhayət, Avropaya inteqrasiya prosesində böyük qırılmalara səbəb ola bilər. Bununla belə, Aİ-nin dövlət yardımı siyasəti genişlənmiş İttifaqda ümumi bazar məqsədlərinə nail olunması fonunda tədricən Avropa Komissiyasının əlində güclü idarəetmə alətinə çevrilməsinə baxmayaraq, Aİ-nin mövcud hüquqi və siyasi alətlərinin regional, milli və Avropa idarəçiliyinin müxtəlif səviyyələrini əlaqələndirmək və Aİ-də azad zonaların tənzimlənməsində effektivliyi və şəffaflığı təmin etmək üçün adekvat olub-olmadığı hələ də aydın deyil.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat:

1. Alice Pisapia, The Role of EU State Aid Policy in Enhancing the Development of the Industrial Sector (Economic Trends & Economic Policy, 135, 45–65, 2015).
2. Case C-280/00 Altmark Trans GmbH, Regierungspräsidium Magdeburg v. Nahverkehrsgesellschaft Altmark GmbH [2003] ECR I-7747.
3. Chang Woon Nam & Doina Radulescu, Types of Tax Concessions for Attracting Foreign Direct Investment in Free Economic Zones, CESifo Working paper No. 1175, 1–21 (2004).
4. European Commission, Taxation and Custom Union – Free Zones, https://ec.europa.eu/taxation_customs/business/customs-procedures/what-is-importation/free-zones_en#.
5. Monika G. Kislowska, The Future of Special Economic Zones in the Aftermath of Poland's

Accession to the European Union, 5(1) Journal of International Business and Law 174–202, (2006).

6. Phedon Nicolaides, Fiscal State Aid in the EU: The Limits of Tax Autonomy, 27(3) World Competition 365–396, (2004).

7. TEU. Treaty of Lisbon amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community [2007] OJ C306/01.

8. Willemijn de Jong, Establishing Free Zones for regional development, Library of the European Parliament, Briefing (12 March 2013), [http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130481/LDM_BRI\(2013\)130481_REV1_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/bibliotheque/briefing/2013/130481/LDM_BRI(2013)130481_REV1_EN.pdf).

Nijat Jafarov

Features of the legal regulation of free trade zones in the European Union

European Union (EU) free zones consist of geographical areas where public authorities have decided to apply a series of "ad hoc" incentives to companies doing business in the region. However, special tax regimes in free zones are subject to careful scrutiny by the European Commission to check their compliance with EU state aid rules and common market principles. In this context, it is important to discuss regulatory issues related to EU free zones and to pay special attention to the issue of tax incentives offered by Member States in these zones in order to prevent the distortion of competition within the common market.

Ниджат Джафаров

Особенности правового регулирования зон свободной торговли в Европейском Союзе

Свободные зоны Европейского союза (ЕС) состоят из географических зон, в которых государственные органы решили применить ряд «специальных» стимулов для компаний, ведущих бизнес в регионе. Тем не менее, специальные налоговые режимы в свободных зонах подлежат тщательному изучению Европейской комиссией на предмет их соответствия правилам государственной помощи ЕС и принципам общего рынка. В этом контексте важно обсудить вопросы регулирования, связанные со свободными зонами ЕС, и уделить особое внимание вопросу налоговых льгот, предлагаемых государствами-членами в этих зонах, чтобы предотвратить искажение конкуренции в рамках общего рынка.